

университетов. – Ч. 1. – СПб., 1862. – 469 с.

6. Общий Устав Императорских Российских университетов 1835 г. – Х. : Тип. ун-та, 1837. – 50 с.

7. Прокопенко Л. Л. Генеза та розвиток державної освітньої політики в Україні (IX – початок XX ст.): монографія / Л. Л. Прокопенко. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2008. – 488 с.

8. Рождественский С. В. Исторический обзор деятельности Министерства народного просвещения (1802 – 1902) / С. В. Рождественский. – СПб., 1902. – 776 с.

9. Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна за 200 років / В. С. Бакіров, В. М. Духопельников, Б. П. Зайцев, В. І. Кадєєв, С. І. Посохов. – Х. : Фоліо, 2004. – 750 с.

РЕЗЮМЕ

Л. Д. Зеленская. Особенности деятельности ученых советов отечественных университетов в 30-е – 50-е годы XIX столетия.

В статье раскрыты теоретико-организационные основы деятельности ученых советов отечественных университетов во время действия устава 1835 года, определены их функции и способы взаимодействия с другими управленческими структурами, установлены особенности и основные тенденции, характеризующие работу общеуниверситетских коллегиальных органов на протяжении исследуемого периода.

Ключевые слова: отечественные университеты, ученые советы, функции, особенности деятельности.

SUMMARY

L. Zelenska. The peculiarities of work of scientific councils at native universities in 30 – 50th of XIX century.

This article is dedicated to the investigation of theoretical-organizational bases of academic councils activity at Ukrainian universities when the statute of 1835 was in force. Their functions and ways of interaction with other administrative structures are determined. The peculiarities and the main tendencies characterizing the work of university collegial bodies during the investigated period are given.

Key words: Ukrainian universities, academic councils, functions, peculiarities of activity.

УДК 37.035.6(09)(477.8)

В. С. Калабська

Уманський державний
педагогічний університет

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ НА СТОРІНКАХ ДИТЯЧОЇ ПЕРІОДИКИ ГАЛИЧИНИ (II ПОЛ. XIX – ПОЧ. XX СТ.)

У статті розглядається проблема патріотичного виховання молоді засобами українського фольклору та проаналізовано зразки української народної словесності на сторінках дитячих часописів, що друкувалися на території Галичини у II половині XIX – початку XX ст. («Ластівка», «Дзвінок» та ін.).

Автор звертає увагу на вплив фольклору на формування світогляду молодих

українців кінця XIX – початку XX ст.

Ключові слова: *патріотизм, фольклор, дитячий часопис, молодші школярі.*

Постановка проблеми. XXI ст. ставить перед українським суспільством вимоги щодо інтеграції в європейський і світовий соціально-культурний простір, що потребує нової особистості з планетарним мисленням, яку можна виховати тільки на національній ґрунті (національній історії, народних традиціях). Такі стратегічні напрями освіти окреслені в Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Основах національного виховання (концептуальні положення).

Пріоритетним напрямом реформування виховання є становлення національної свідомості, етнопатріотизму, стимулювання бажання працювати задля розквіту держави. Чільне місце в цьому процесі належить українському фольклору, який є одним з головних інструментів патріотичного виховання.

Аналіз актуальних досліджень. На використання та залучення до навчального процесу української народної словесності, як важливого складника у формуванні молодого патріота, звертали увагу педагоги, освітні та громадські діячі кінця XIX початку XX ст. Б. Грінченко, М. Драгоманов, С. Русова, К. Ушинський, С. Черкасенко, Я. Чепіга та інші; цю ідею підтримали та розвинули педагоги XX ст. Г. Ващенко, О. Вишневський, В. Кузь, Ю. Руденко Б. Ступарик, В. Сухомлинський, М. Стельмахович та інші; фольклору та його впливу на особистість на сучасному етапі присвятили наукові дослідження і публікації: О. Красовська, Ю. Ледняк, С. Стефанюк.

Вивчення і осмислення спадщини минулого сприяє вирішенню проблеми виховання патріотичного шкільництва сьогодні. На формування світогляду молоді кінця XIX ст. мала вплив також дитяча періодика, перші видання якої з'явилися в Україні у другій пол. XIX ст. На кін. XIX – поч. XX ст. територія сучасної України перебувала в складі Російської (Центральна, Південна, Східна Україна) та Австро-Угорської (Галичина, Буковина, Закарпаття) монархій. Внаслідок політики царського уряду Росії кінця XIX ст. (Валуєвський та Емський укази), коли було заборонено видання українських журналів і газет, українська періодика сконцентрувалася в Галичині. Багато прогресивних письменників зазнавали політичного переслідування. Їхні твори для молоді нівечилися цензурою або зовсім заборонялися. Якщо в Росії з 1850 по 1900 рік виходив 61 дитячий журнал, то відповідно на Західній Україні рідною мовою видавалося всього кілька журналів та альманахів: «Наша хата», «Ластівка», «Веселка», «Приятель

дітей», «Бібліотека для молодіжи», «Дзвінок» [12, 80].

Сучасні наукові розвідки у царині дитячої літератури проводили Р. Зозуляк, Н. Марченко; періодики Галичини – Ю. Стадницька, Л. Шологон. У хронологічних межах ці дослідження припадають на початок ХХ століття, що вказує на недостатню розробленість цього питання.

Мета статті – дослідити галицькі дитячі часописи II половини ХІХ ст. та проаналізувати зразки українського фольклору, які були використані на їх сторінках.

Виклад основного матеріалу. З'ясуємо сучасне поняття часопис і періодика. У літературному словнику-довіднику часопис або журнал – друковане періодичне видання, один із засобів масової інформації, що впливає на громадську думку та формує її. Журнали поділяють за періодичністю (тижневик, двотижневик, місячник, кварталник), змістом (громадсько-політичний, літературно-художній, науковий, фаховий та ін.), за призначенням (жіночий, дитячий, чоловічий, молодіжний) [10, 265]. За літературною енциклопедією періодика – це сукупність друкованих видань (газет, журналів, іноді збірники, альманахи), які виходять у визначений час під одним заголовком і однаковим оформленням [9, 205].

На сторінках періодичних видань кінця ХХ ст. патріоти української державності порушували питання щодо мови у шкільних підручників, викладання у школі, а також якості і змісту дитячих часописів.

Громадський діяч, письменник, педагог Б. Грінченко в своїх публікаціях висвітлював стан дитячої літератури, зокрема дитячого журналу. У періодиці кінця ХІХ ст. з'являються його статті: «Українська книжка на селі» (Зоря, 1892 р., ч. 7), «Періодичні видання для дітей» (Учитель, 1892 р., ч. 20, 21, 22), «К вопросу о журнале для детского чтения» (Земский сборник Черниговской губернии, 1895 р., выпуск 2), вчений висловлює та аргументує свою точку зору, щодо тематики, мети та мови дитячого часопису. Про професійність і актуальність питань, порушених Б. Грінченком у статті «К вопросу о журнале для детского чтения», свідчить її передрук, майже через 80 років, зі скороченнями (з ідеологічних міркувань) у радянському журналі «Радуга» (1968 р., № 12). Дослідник накреслює які мають бути розділи часопису, їх зміст. Так, у розділі «Географія та етнографія» Б. Грінченко рекомендував знайомити юнь зі своїм народом, а також з іншими народами, які показали приклади сильної волі, істинного патріотизму, працелюбності. Він пропонував

друкувати народні казки, які б виховували почуття добра, правди, любові до нещасних і ображених, радив «систематично впливати на дитячу душу, щоб виховувати дитину, щоб заложити в її душі підвалини для доброго морального світогляду» [1, 49].

Книжки та пресу для дітей у Галичині видавали Товариство «Просвіта», «Крайовий фонд» при «Шкільній раді», Руське педагогічне товариство, «Світ дитини» [3, 668].

Додаток до львівського органу «Руського педагогічного товариства» журналу «Учитель» – «Ластівка. Письмо для руських дітей» (1869 – 1881) виходив у типографії Ставропігійського Інституту, видавцем та відповідальним редактором був М. Клемертович. «Ластівка» за обсягом була невелика – 8 сторінок, але виходила щотижня та мала девіз: «Учитесь, серденько, колись з нас будуть люди». З 1875 до 1881 рр. додаток виходив як самостійний двотижневик і був першим журналом для дітей, що видавався на території України. Він містив розділи: «Святе Письмо Старого Завіту», «Малий календар для дітей», «Новини», а також розвідки з географії, історії, природознавства, садівництва та городництва, авторські вірші, оповідання, зразки фольклору. У «Малому календарі для дітей» друкували на кожний день тижня (з четверга по середу) імена святих, що святкувала православна церква. У розвідках з географії розповідали про Галичину та її міста, а також інші краї та народи. У розділі «Про диких тварин нашого краю» описували тварин, для яких Галичина була природнім місцем проживання. Зразки усної народної словесності були представлені казками, загадками, прислів'ями, коломийками. Загадки і прислів'я, як правило, розміщували на останній сторінці числа. У другій частині першого року видання «Ластівки» (1869 р.) було надруковано 106 прислів'їв та 52 загадки.

Часопис друкував твори українських письменників: «Гайдамаки» (уривки) та поезії Т. Шевченка, «Гей, гей, воли» С. Руданського, «Сиротка на чужині», «Рідна мова» С. Воробкевича, казку «Глогорожечка» Ю. Федьковича та ін. Для творчості більшості письменників притаманними були патріотичні й морально-християнські мотиви.

Елементи фольклору вони вкраплювали в тексти своїх творів. Так, в оповіданні про зайця (розділ «Про диких тварин нашого краю») використано прислів'я: «Сидить, як заєць в капусті» [7, 220], а про лисицю – невелика казка, у якій ідеться про невдалу спробу «рудої» покуштувати

виноград, що виріс занадто високо [7, 229].

Також молоді галичани мали змогу не тільки читати прислів'я, а й дізнатися про їх етимологію. Наприклад, у байці «Господиня і рак» (ч. 8, 1869 р.) дітям пояснюють жартами генезу прислів'я «Пішов як рак по дріжджі».

Редакція додатку «Ластівка» передруковувала матеріали з «Рідного слова» К. Ушинського: казки («Дід і вовк», «Лис і збанок», «Когут і пес» та ін.), приказочки («Лис і журавель», «Корова, кінь і пес», «Ворон і сорока» та ін.); з «Вінка» – казки («Садівник і циган», «Циган» та ін.), приказочки («Циган і його брат», «Іван брехун», «Циган і громада», та ін.).

Необхідно зазначити, що матеріал, який вміщували у «Ластівці», був надрукований різними шрифтами. На нашу думку, це полегшувало читання та сприймання змісту. Невеликі оповідання зі Святого Письма, «Малий календар для дітей», катехиз бджільництва, розповіді про диких тварин Галичини, наука городництва і садівництва були надруковані церковно-слов'янським шрифтом; оповідання про Галичину її міста, інші країни – курсивом; решта – вірші, оповідання, новини, фольклорний матеріал (казки, загадки, прислів'я, коломийки) – громадянським шрифтом того часу.

Цікавими для нашого дослідження є оповідання А. Добрянського, що друкувалися на сторінках часопису «Ластівка». Автор моделює певні життєві ситуації та на їх основі виховує молодих читачів. Оригінальною була будова цих оповідань: у кінці твору, як висновок, автор розміщував влучні прислів'я, в яких сконцентовано вікову мудрість українського народу. Так, в оповіданні «Гриби» маленька дівчина Катруся зібрала у лісі для батька отруйні гриби лише тому, що вони були гарні. Мати їй пояснює, що не все те добре, що є яскравим та красивим, а автор резюмує прислів'ям: «Не все то золото, що блищить ясно; тому дивись, чи все і у середині красно» [7, 303]. У 26 випусках другої частини додатку за 1869 рік було розміщено 23 оповідання А. Добрянського, до яких подано 23 прислів'я.

Значення і якості української народної пісні для дітей розкриває І. Марків у своєму вірші «Руська пісня»:

Плач, і радість, і гостинність,
Війну люту і смерть славу
Вона в пам'ять записала, –
Через пісню народ на згаснув [7, 321].

Пісня – це невичерпне джерело національної культури, супроводжує

людину все життя, відображає визначні історичні події, героїчну боротьбу українців проти соціального і національного гноблення, розкриває глибину та ліризм їхньої душі, додає оптимізму та здорового гумору, передає віру у майбутнє.

Патріотичним змістом пронизані вірші вчителя народної школи Д. Третяка. У творі «Ластівка» автор розповідає про двох ластівок – птицю і дитячий часопис з такою ж назвою. Птах восени летить у теплі країни, а журнал залишається зі своїми читачами і вчить дітей любити рідну землю:

Котрі письмо руське мають, –
«Ластівку» маленьку, –
З нього много навчаться
Дітоньки любеньки.
Навчаться, щоб вміли
Все своє любити,
Руську землю – і звичаї
В серці хоронити [7, 305].

В іншому вірші «Зима» Д. Третяк з любов'ю сина звертається до своєї землі, лагідно називаючи її найдорожчими словами «рідна мати»:

Земля наша, рідна мати
Тепер стала спочивати,
Вся краса її завмерла, –
Спочиває наша земле! [6, 389].

Авторами творів, які друкували у додатку були не тільки дорослі, а й діти. У «Ластівці» розміщували дитячі вірші, загадки. У 14 числі другої частини за 1869 рік надруковано вірш школяра з Грушова, присвячений дню народження священика:

А ми з Вами всі
Разом будем працювати,
Для Русі святої делать,
Доки кров в нас б'є [6, 313].

Зміст додатка читачами сприймався добре. У кінці першого року видання було вміщено вірш Д. Третяка «До газетки «Ластівки», у якому автор висловлював вдячні слова найменших її читачів.

Отже, додаток «Ластівка» друкував фольклорний матеріал, що впливав на молоде покоління Галичини 70-х років XIX ст. та виховував

любов до рідної землі, звичаїв, поетичної творчості свого народу.

У 1878 – 1881 рр. в Коломиї виходив двотижневик «Приятель дітей» І. Трембіцького, у 1881 – 1883 рр. у Львові – «Новість» як додаток до «Слова» Б. Дідицького, але ці видання довго не проіснували [3, 668].

На початку 1885 р. у Чернівцях місцеве товариство «Руська бесіда» почало видавати щомісячний дитячий журнал «Бібліотека для молодіжи» (1885 – 1914). Часопис мав і інші назви «Ілюстрована бібліотека для молодіжі, міщан і селян» (1890 р.), «Ластівка» (1894 – 1895 рр.), але подеколи він втрачав регулярну періодичність друку (після 1895 р.), виходив не регулярно, окремими випусками. Редакторами були – О. Попович, В. Сухоніс та ін. Всього з'явилося 130 чисел, у яких популяризувалися твори С. Воробкевича, С. Ковалева, С. Руданського, Ю. Федьковича, І. Франка, Т. Шевченка, Є. Ярошинської та ін. У «Бібліотеці для молодіжи» вперше побачила світ казка Лесі Українки «Лілея». Цей журнал посів помітне місце у дитячій літературі [10, 86]. Сучасники його оцінили, як «дуже цінне видавництво, котре поручаємо нашим родинам усильно» [2, 32].

Київськими студентами був упорядкований і виданий у Львові 1887 р. альманах «Веселка». Редагував його Андрій Молодченко (І. Франко). Тут були надруковані колискові пісні, казки, поезії Т. Шевченка, твори Л. Боровицького, Л. Глібова, окремі оповідання Марка Вовчка, І. Нечуя-Левицького, І. Тургенева, низку статей про громадське життя, світ природи тощо [6, 28].

Наприкінці ХІХ ст. починає виходити з друку дитячий часопис «Дзвінок», поява якого мала важливе значення для розвитку української дитячої преси. Це був ілюстрований двотижневик для дітей і молоді, який видавався у Львові від січня 1890 до серпня 1914 року. Його засновником і видавцем був педагог і етнограф В. Шухевич, з 1892 року часопис вважався органом Руського, згодом Українського (1912 р.), педагогічного товариства, підпорядкованого Науковому товариству імені Тараса Шевченка.

«Дзвінок» видавався майже чверть століття (неповних 25 років) тому не дивно, що за цей час багато разів змінювалися його редактори, серед яких відповідальними були: В. Шухевич (1891 – 1893 рр.), В. Пачовський (1901 – 1902 рр.), Л. Гаванський (1903 – 1904 рр.), А. Алиськевич (1904 р., 1906 – 1909 рр.), О. Яків (1909 – 1910 рр.), Є. Ясинецька (1911 – 1914 рр.). Серед редакторів видання: О. Барвінський (1890 р.), В. Шухевич (1891 – 1895 рр.),

В. Білецький (1896 – 1898 рр.), В. Білецький і К. Паньковський (1899 р.), К. Паньковський і М. Пачовський (1900 р.), М. Пачовський (1901 – 1902 рр.), К. Малицька і І. Гаврилук (1903 р.), А. Аліскевич (1904 р.), Д. Лукиянович і А. Аліскевич (1905 р.), І. Крип'якевич (1913 р.). Було здійснено невдалу спробу сформувати київську редакцію журналу, до складу якої мали б увійти Леся Українка, М. Старицький, Л. Старицька-Черняхівська, М. Лисенко.

З 1890 по 1893 рр. часопис мав підзаголовок «Письмо ілюстроване для дітей и молодежи», у 1894 – 1899 рр. – «Письмо ілюстроване для науки і забави руских дітей і молодежи», упродовж 1900 – 1906 рр. – «Ілюстроване письмо для науки і забави руским дітям і молодежи», а в 1907 – 1914 рр. «Ілюстрована часопись для дітей і молодежи».

З 1907 р. дитячий часопис «Дзвінок» видавався з «Додатком для малих читачів».

Тематика публікацій дитячого журналу була різноманітна. У науково-популярних публікаціях увага приділялася питанням історії, літературознавства, етнографії, географії, природничих наук тощо. Існували в журналі постійні рубрики: «Задачі, ребуси, шаради», «Сміховинки», «Забави». Багато уваги «Дзвінок» приділяв художній літературі, яка була представлена творами українських поетів, письменниками, драматургів та байкарів. Крім того друкувалися переклади найкращих творів класиків іноземної літератури.

Для юних читачів публікувалися віршовані казки І. Франка, поезії на історичні теми В. Чайченка (Б. Грінченко), поезії Лесі Українки, Олени Пчілки, А. Кримського, А. Могильницького, Уляни Кравченко та ін. Проза була представлена оповіданнями І. Нечуя-Левицького, Дніпрової Чайки, М. Коцюбинського, Ганни Барвінок, Євгенії Ярошинської та ін. Крім того друкувалися п'єси для дітей К. Гриневичевої, М. Єремеєвої, К. Малицької та ін. Л. Глібов вів у журналі постійну рубрику «Загадки і жарти дідуся Кенира» та друкував свої байки і віршовані казки. Певний час (1911 – 1914 рр.) з часописом співпрацював І. Крип'якевич.

На сторінках «Дзвінка» дебютував віршем «Наша хатка» М. Коцюбинський. Тут вперше було опубліковано казку «Лис Микита» І. Франка, з'явилися твори нових для української літератури жанрів, як-от науково-популярний нарис казка «Нюрнберзьке яйце» М. Коцюбинського, «Казка про сонце та його сина» Дніпрової Чайки, «І. Котляревський»

Б. Грінченка та ін. [8, 277].

Часопис друкував біографії відомих письменників, композиторів, художників, учених, видатних постатей минулого, разом з тим, у ч. 13, 14 за 1892 р. було вміщено життєпис з ілюстрацією про кобзаря О. Вересая. Упродовж століть емоційний світ українців формувався під впливом творчості бандуристів, кобзарів та лірників, які завжди були носіями прадавніх знань, високої моралі та обов'язку. Сліпі барди творили впродовж 200 років, і наприкінці XIX ст. їх було понад 10000 [11]. Серед українського народу кобзарі користувалися великою повагою, були невід'ємною його частиною. Одним з основних жанрів у репертуарі кобзарів були думи.

У ч. 22 – 24 «Дзвінка» за 1900 рік була надрукована стаття «Думи», у якій приводять тексти записаних дум від кобзаря Архипа Никоненка з Полтавської губернії («Про сестру та брата», «Про вдову і трьох синів»). У думі «Про сестру та брата» розповідається про гарні родинні стосунки між сестрою та братом, що опинилися на чужині, де людина гостро відчуває тугу за рідним краєм, словом, родинною. Особливо це відчувається, коли людина відходить у вічність, саме про це йдеться у останній строфі думи:

«Тяжко», каже «братуку!...

«Як птиці пернатій в чистім полі без дерева ночувати,

«Як тяжко та важко білий камінь з сирої землі проти себе ізняти,

«Ой так тяжко та важко на чужій чужині без кривної родини помирати!» [2, 352].

До статті також подано ілюстрацію «Бандурист», де народний співець грає сидячи на лавці під сільською хатою, а коло нього на землі відпочиває хлопчик-поводир.

Тексти народних дум були надруковані часописом у 1902 році у чч. 1, 2, 15, 16, 19 і 29. Цікавим є той факт, що у цьому ж році, тільки на Східній Україні у Харкові, відбувся XII Археологічний з'їзд на якому уперше офіційно було порушено питання життя, творчості кобзарів та лірників [11]. Адже народні співці своєю творчістю будили у слухачів не тільки високі християнські чесноти, а й виховували любов до рідної землі.

Редакція приділяла увагу фольклору, розуміла його значення у духовному житті української молоді. Коли тільки почав виходити «Дзвінок», він мав були окремі розділи «Байки», «Казки», «Загадки», а від 1896 р. ще й «Повістки і приказки», «Повістки, казки, байки і приказки» (1897 р.).

Редакція журналу не тільки друкувала тексти української усної народної словесності, а й спонукала своїх читачів до зацікавленості фольклором та намагалася долучити їх до дослідницької польової роботи. У 1890 р. був поданий опис та слова до гаївки «Утікач». Гаївка (гаїлка, гаїлка, ягїлка, ягївка) – у західних регіонах України – народна обрядова пісня, яку, на відмінну від веснянок, співають лише на Великдень. Часто мають діалогічну форму, як правило, хороводні, ігрові (поєднують спів з танком, мімікою, сценічною грою). Гаївки грали три великодні дні аж до пізнього вечора, все це відбувалося біля церкви. В останнє їх водили через тиждень після Великодня, у Провідну неділю [4, 126]. Після надрукованого «Утікача» у «Дзвінку», йшла невелика історична довідка про гаївки та веснянки з проханням до дітей: «придивіться тим гаїлкам та забавом, та напішіть до «Дзвінка», як їх у вас обходять» [2, 53]. У 1903 р. молодим читачам редакцією часопису було запропоновано записати у селян під час польових робіт (жнив) казки. Кращі зразки мали бути опубліковані на сторінках часопису, а дітям, що їх зібрали, премія – книжка у подарунок.

Журнал «Дзвінок» також містив музичні твори для дітей, переважно пісні в обробці С. Воробкевича, М. Лисенка, С. Людкевича, О. Нижанківського, Д. Січинського, Г. Якубовича.

На початку ХХ ст. журнал отримували не тільки діти західних українських земель, де він друкувався, а й Америки, Німеччини, Росії, Франції.

Ми згодні з Г. Корнеєвою, яка досліджувала українську книгу та дитячу пресу Галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст., у тому, що «Дзвінок» став часописом, який ніс культуру і просвіту дітям. Змістовні випуски, різноманітність жанрів, доступна форма викладу, естетичне оформлення журналу здобули йому визнання і популярність серед дітей і дорослих.

«Світ дитини» – ілюстрований двотижневик (з 1925 року – місячник) для дітей, виходив у Львові (1919 – 1931рр.). У 1923 – 1925 рр. як додаток до журналу «Молода Україна». Видавцем і редактором був М. Таранько. Девізом часопису стали відомі рядки Т. Шевченка: «Учитесь, брати мої». Дитячий часопис гуртував навколо себе кращих педагогів, дитячих письменників та ілюстраторів Західної України, він виконував важливу педагогічну і національно-виховну функцію як на Західних Українських землях, так і за океаном. Часопис «Світ дитини» отримували українські діти у

Америці, Бразилії і Канаді.

Концепція журналу була викладена у передмові до першого числа: «Полюби усею силою твоєю, усім умом і серцем твоїм світ твій, дитино! А світом твоїм – країна рідна і народ твій» [5, 27]. Публікації порушували теми: релігійні, історико-патріотичні, духовності, моралі, етики, природничо-пізнавальні, географічно-етнографічні, естетичні тощо.

На Карпатській Україні в Ужгороді під редакцією І. Панькевича та В. Бірчака виходив журнал «Віночок для підкарпатських діточок» (1920 – 1924 рр.), у Тячеві – журнал «Наш рідний край» (1922 – 1938 рр.), в Ужгороді – журнал «Пчілка» (1923 – 1933 рр.) Павла Кукурудзи.

Часопис «Пчілка» мав природничий зміст і передплачувався Крайовою шкільною управою в Ужгороді для всіх шкіл Закарпаття. Він об'єднував найкращі літературні й науково-педагогічні сили Закарпаття, був трибуною українського виховання, робив помітний внесок в національне відродження Закарпаття. Серед його авторів були: Л. Бачинський, А. Волошин, В. Королів-Старий, С. Русова, Ю. Тищенко, С. Черкасенко та ін. [3, 669].

Висновки. Отже, перші журнали, що були спрямовані на україномовного дитячого читача, з'явилися у II половині XIX ст. на західних українських землях.

За часом тривалості виходу до читачів часописи були різні: від декількох чисел (4 – 6) до десятків років (25). Деякі журнали («Дзвінок», «Світ дитини») виконували педагогічну й національно-виховну роль не тільки у Галичині, де виходили з друку, а й за її межами (Америка, Бразилія, Канада, Росія, Франція).

Разом з красним письмом на сторінках часописів Галичини розміщували зразки української народної словесності, кількість використаних жанрів якої у часописах збільшилося на початок XX століття. Аналіз усної української народної словесності, вміщеної на сторінках дитячих журналів Галичини кінця XIX ст. дає підстави стверджувати, що ідейне навантаження фольклору несе в собі великий потенціал, зокрема виховує у молодого покоління любов та повагу до рідної землі – патріотизм.

Ця тематика не обмежується нашою розвідкою, тому подальшої уваги науковців потребує дослідження використання фольклору у дитячій періодиці Наддніпрянської України II половини XIX – першої чверті XX ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гринченко Б. К вопросу о журнале для детского чтения в земской народной школе / Борис Гринченко // Земский сборник Черниговской губернии. – 1895. – № 2. – С. 27 – 50.
2. Дзвінок. Львів. – 1890 – 1905, 1913.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук. України.; головний редактор В. Г. Кремень. – К. : Юрінком інтер, 2008. – 1040 с.
4. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : Словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
5. Корнеєва Г. Друкована українська книга та преса для дітей у Галичині (кінець XIX – перша пол. XX ст.) / Галина Корнеєва // Бібліотечний вісник. – 1999. – № 2. – С. 25 – 28.
6. Кравецька О. Д. Журнал «Дзвінок» серед сучасних йому періодичних видань для дітей / О. Д. Кравецька // Радянське літературознавство. – 1972. – № 10. – С. 28 – 33.
7. Ластівка. Львів. – 1869. Рік I, частина II.
8. Літературознавча енциклопедія : у двох томах. Т. 1 / [авт.-уклад. Ковалів Ю. І.]. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 608 с. (Енциклопедія ерудита).
9. Літературознавча енциклопедія : у двох томах. Т. 2 / [авт.-уклад. Ковалів Ю. І.]. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 624 с. (Енциклопедія ерудита).
10. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Гром'яка Р. Т., Ю. І. Коваліва, Теремня В. І. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с. (Note bene).
11. Сивачук Н. Лірники Уманщини / Наталія Сивачук. – К. : Деміур, 2005. – 96 с.
12. Українська дитяча література. Хрестоматія: у 2 ч. : Навч. посібник / Упоряд. : Луценко І. А., Подолинний А. М., Чайковський Б. Й. – К. : Вища шк., 1992. – Ч. 1. – 382 с.

РЕЗЮМЕ

В. С. Калабская. Патриотическое воспитание младших школьников средствами украинского фольклора на страницах детской периодики Галичины (II пол. XIX – нач. XX ст.)

В статье рассматривается проблема патриотического воспитания младших школьников средствами украинского фольклора, а также проанализированы образцы украинского народного творчества на страницах детских журналов, которые издавались на территории Галичины во II половине XIX – начале XX ст. («Ластівка», «Дзвінок» и др.).

Автор обращает внимание на влияние фольклора на формирование мировоззрения молодых украинцев конца XIX – начала XX ст.

Ключевые слова: патриотизм, фольклор, детский журнал, младшие школьники.

SUMMARY

V. Kalabska. Petriotic education of junior schoolboys of ukrainian folklore on the pages of children's periodicals Galicia (II half of XIX).

The article is considering the problem of patriotic education of junior schoolboys of Ukrainian folklore and analyzed samples of Ukrainian folk literature on the pages of children's magazines that were published in modern Galicia second half of the XIX century early XX century («Lastivka», «Dzvinok» and others).

The author pays attention to the impact of folklore in the formation of young Ukrainian late XIX early XX centuries.

Key words: patriotism, folklore, children's magazine, junior schoolboys.